

Metodika: Zaslouží si pomník?

Rozhodněte ve skupině, zda a proč by měl být vybraným osobnostem z Vysočiny postaven pomník. Poté navrhnete a obhájte jeho podobu.

Vyučující zahájí lekci badatelskou otázkou a podotázkou. Poté může vést velmi krátký výklad o minulosti a současnosti pomníků ve veřejném prostoru, ale není to nutné, žactvo kontextuální znalosti získá ze Zdrojů II. Podstatné je upozornit, že pomník mohou mít i kolektivy a také že mohou být různě aktualizovány, nemusí být figurativní (zdroj II. E).

Následuje rozdělení do skupin, každá skupina dostane, nebo si vybere jednu osobnost. Není nutné zpracovat všechny osobnosti, počet lze volně upravit podle potřeb a velikosti třídy. Každý zdroj může být jinak užitečný, některý více pro kroky 1 a 2, jiný naopak pro krok 3.

Krok 1: Ve skupinách žáci a žákyně studují Zdroje I. Kromě předložených zdrojů mohou použít i jiné, typicky heslo na Wikipedii pro základní biografické údaje nebo vyhledávač pro zjišťování, kdo byl autorem zdroje. Zdroje jsou vybrány tak, aby umožňovaly argumentovat pro i proti stavbě pomníku.

Krok 2: Písemně do pracovního listu odpovídají na otázku, zda pomník postavit, nebo ne. Musí při tom argumentovat pomocí odkazů na přečtené zdroje (např. *Podle zdroje XY...*) a kriticky hodnotit jejich důležitost a důvěryhodnosti (např. *Může být pochvalný text v Rudém právu z roku 1950 argumentem, abychom nepostavili pomník*).

Krok 3: Všechny skupiny zhlédnou Zdroje II. Důležité je zdůraznit, že bez pozorné analýzy nevytvoří kvalitní návrh pomníku. Pro zapojení všech členů skupiny může vyučující přidělit každému ve skupině konkrétní roli či vytvořit týmy (pro pomník, umístění, prezentaci apod.).

Každá skupina poté vytvoří celkem tři listy nebo digitální slidy: a) Samotný pomník (náčrt na papír, nebo pomocí digitálních nástrojů; není nutná realističnost, nevadí tedy, pokud studující nedohledají, jak osobnosti vypadaly; zohledňují specifika osobnosti gestem, předměty, symbolicky); b) mapa s umístěním pomníku (zanesení do www.mapy.cz, nebo vytvoření plánek lokality; zohledňují účelnost stavby pro oslavy i urbanismus); c) doprovodný text (kromě biografických údajů musí obsahovat i výstižný význam osobnosti včetně jejich případných kontroverzních aktivit).

Krok 4: Skupiny postupně prezentují a obhájí své návrhy. Podle času může následovat buď jen krátké hodnocení vyučujícím, nebo též širší diskuse (volné dotazy studentů). Variantou může být hodnocení několikačlennou „posuzovací komisí“ vybranou před prezentací (role: starostka, radní, expert apod.)

Krok 5 (dobrovolný): Někteří studující si možná všimnou, že mezi zdroji není žádná žena, kromě pomníku Vysočiny (zdroj II. D). Může to vést k zajímavé diskusi, proč tomu tak je, nebo dále k pátrání, na jaké ženy a proč region vzpomíná, nebo jaké by si pomník zasloužily.

Krok 6: Hodnocení: Úrovně: vysoká (2 b.) – základní (1 b.) – nízká (0 b.)

Kriteriální hodnocení kroku 2 (obecně):

2 b. – studující uvedou celkem 4 důvody, proč by osobnost pomník mít měla a proč ne. A zároveň budou při argumentaci odkazovat na zdroje a hodnotit jejich povahu a důvěryhodnost.

1 b. – studující uvedou celkem 2 důvody, proč by osobnost pomník mít měla a proč ne. A zároveň budou při argumentaci odkazovat na zdroje a hodnotit jejich povahu a

důvěryhodnost. Nebo uvedou 3 a více důvodů, ale jejich argumentace nebude dostatečně odkazovat na zdroje a hodnotit jejich povahu a důvěryhodnost.

0 b. – studující uvedou 0–1 důvod, proč by osobnost pomník mít měla a proč ne nehledě na kvalitu argumentace a odkazování na povahu a důvěryhodnost zdrojů.

Možné správné odpovědi kroku 2

Důvody uvádíme pouze heslovitě, studující mohou zvolit jinou podobu či jiné důvody. V závorce odkazujeme na příslušný zdroj a pokud je to nutné, také hodnotíme jeho povahu a důvěryhodnost. Nečiníme tak u zjevných případů, tedy zdrojů ze současné odborné literatury. Jeden zdroj může obsahovat více důvodů a také může být důvodem proč stavět i nestavět (podle zvolené perspektivy). Problematicnost některých činů by se mohly či měly objevit na nápisu na pomníku (viz příklad Zdeňka Nejedlého, Zdroje II).

Jan Štursa

Významný sochař začátku 20. století („Raněný“), rodák z Nového Města na Moravě, kde má pamětní desku a některá díla.

Stavět: génius, talent, špičkový umělec (zdroj B, ale paměti; zdroj A); spjat s Vysočinou (zdroje A, C a D); populární a významný, stále vystavován i v regionu (zdroje A, D); zakázky pro důležité lokality v českých zemích (zdroj A)

Nestavět: 1) depresivní, zádumčivý a nedotáhl své dílo k možné kvalitě, protože spáchal sebevraždu (zdroj B – ale paměti; zdroj C – historik umění); diktátorský, impulsivní a zjednodušující pohled na ženy (zdroje E, ale vzpomínky); kritizována některá jeho díla – nevyváženost, málo ušlechtilé (zdroj A)

Karl Hans Strobl

Německy píšící literát z Jihlavy. Právě díla z jeho raného období, kdy žil v Jihlavě, jsou v současnosti hodnocena jako kvalitní. Pomník s nápisem musí reflektovat jeho pronacistické postoje. Neměl by být umístěn v centrálních lokalitách.

Stavět: postavil Jihlavě svým dílem pomník (zdroj A – odborník, český Němec, ale antifašista, vysídlený r. 1946); rané povídky mají svou značnou kvalitu a ukazují autorovu spjatost s českými zeměmi (zdroj C).

Nestavět: dílo nevalné kvality (zdroj B – odborník na německy psanou literaturu z pražské židovské rodiny); protičeský (zdroje B, D); pronacistický (zdroj D).

Otokar Březina

Básník, symbolista, katolík přelomu 19. a 20. století. Ačkoliv uznáván jako jeden z nejvýznamnějších autorů své doby, žil v ústraní v Jaroměřicích nad Rokytnou, kde je po něm pojmenována ulice.

Stavět: cenil si jeho díla klíčový literární kritik F. X. Šalda (zdroje A); láska k českým tradicím – sv. Václav, kritik povrchnosti kapitalismu a dále bolševismu (zdroj C – ale subjektivní svědectví J. Demla); soucit s lidmi chudými (zdroj C); duchovní a nápomocný člověk (zdroj D).

Nestavět: přízemní člověk, proti Slovákům, proti Židům (zdroje A, B, ale subjektivní svědectví J. Demla)

Jakub Deml

Katolický kněz a spisovatel žijící velkou část života v Tasově. Nápis by měl zohledňovat problematické stránky jeho osobnosti, které se projevovaly například v jeho periodiku *Šlépěje*.

Stavět: kritizuje zkorumpovanost, klientelismus katolické církve (zdroj A); duchovní osobnost (zdroje C, D); pozitivní vnímavost ke krajině Vysočiny, rostlinám a zvířatům (zdroj D); kritika ničení krajiny po r. 1948 a pokrytectví věřících (zdroj D); populární (zdroj D).

Nestavět: kritizuje zakladatele a čelní představitele demokratického Československa – TGM, E. Beneš (zdroj C); za podprůměrného a nevzdělaného autora ho považuje literární kritik F. X. Šalda i katolický spisovatel J. Durych (zdroj B); kritika Židů (zdroj D).

Josef Serinek

Významná postava protinacistického odboje, na Vysočině. Na podzim 1942 uprchl z koncentračního tábora v Letech u Písku, našel útočiště až na Vysočině, díky přijetí místní evangelickou komunitou. Velení českého odboje jej pověřilo vykonáním pomsty za zastřelení generála Luži, při níž jeho oddíl popravil několik českých četníků. Jeho osud připomíná Partyzánská stezka v okolí obcí Telecí, Sněžné a Strachujov.

Stavět: významně se zasloužil o rozvoj protinacistického hnutí na Vysočině, podílel se na osvobození Bystřice pod Pernštejnem (zdroj A, B). Jeho příběh je úzce provázaný s evangelickou komunitou na Vysočině, bez jejíž přijetí by Serinek patrně nepřežil (zdroj C). Bojoval za československý stát a národ, přestože to byly i české státní instituce a zejména četnictvo, které se podílely na perzekuci jeho rodiny jako Romů (zdroj A, C). Jeho žena a pět dětí v důsledku realizace nacistických genocidních opatření zemřely (zdroj A, C).

Nestavět: podílel se na naplánování a realizaci odvety za zastřelení generála Luži, velitele jedné z odbojových skupin sdružených v tzv. Radě tří, největší české odbojové skupině v letech 1944-1945. Při její realizaci rozhodl o popravě několika četníků, kteří se smrti generála Luži neměli nic společného (zdroj B). V mládí žil na hranici legality (zdroj A, C). Při svém útěku z koncentračního tábora v Letech u Písku v táboře zanechal svou ženu a děti, kterým do té doby pomáhal přežít kruté podmínky koncentračního tábora (zdroj C, D).

Premonstráti z Nové Říše

Žákům je dobré zdůraznit, že ačkoliv premonstráti pomník mají, veřejný prostor je proměnlivý. Různé úpravy, doplnění textů, přemístění a aktualizace jsou běžné. Nejradikálnějším zásahem je pak odstranění pomníku. Cílem skupiny by mělo být při zachování piety nad oběťmi nacistické perzekuce doplnění a aktualizování pomníku o problematičtější části minulosti kláštera.

Stavět: pečují nadprůměrně o své zaměstnance (zdroj A); kritizují pokrytectví některých věřících, kteří nedodržují předpisy a propagují nepřímo zdravý životní styl – pústy (zdroj B); dbají na duchovní růst obyvatel (zdroj C); perzekuování za nacistické okupace (zdroje D – zde ale rozhovor s jiným premonstrátem – a zdroj E).

Nestavět: omezují své zaměstnance (zdroj A); označují církev husitskou za sektu a Jana Husa za bludaře (zdroj A); podíleli se na rekatolizaci po Bílé hoře (zdroj C); za nacistické okupace nebyli hospodářsky postiženi (zdroj D).

Kritéria hodnocení kroku 3

2 b. – Žáci projdou všechny Zdroje II. a znalosti z nich načerpané funkčně promítnou do návrhu pomníku. Všechny tři aktivity (vizuální návrh, umístění ve veřejném prostoru,

doprovodný text) a jejich požadované parametry jsou splněny. Návrhy jsou kvalitně a smysluplně navrženy, jsou atraktivní, udržitelné. Studující se opírají o Zdroje I.

1 b. – Žáci projdou všechny Zdroje II. a znalosti z nich částečně promítnou do návrhu pomníku. Ze tří aktivit a jejich parametrů jsou splněny dva. Ne vždy musí být naplněno kritérium kvality, smysluplnosti, atraktivnosti či udržitelnosti. Studující se opírají o Zdroje I.

0 b. – Žáci projdou všechny Zdroje II., ale znalosti z nich dostatečně nepromítnou do návrhu pomníku. Ze tří aktivit a parametrů je splněn jeden. Kritéria kvality, smysluplnosti, atraktivnosti či udržitelnosti jsou splněna omezeně. Studující se o Zdroje I. opírají jen zčásti.

Kritéria hodnocení kroku 4

2 b. – Jsou splněny všechny parametry obhajoby; do obhajoby se zapojil celý minitým; prezentovaná je funkčně a atraktivně.

1 b. – Je splněna většina parametrů obhajoby; do obhajoby se zapojil celý minitým; prezentováno je s dílčími nedostatky.

0 b. – Je splněna jen menšina parametrů obhajoby; do obhajoby se nezapojil celý minitým; prezentováno je málo funkčně a málo atraktivně.